

Dr. LIVIA DANAARA

= CONGRESUL PNR
24 APRILIE 1920 =

SIMPOZION PROTCA.
11.03.1994.

Considerații privind

Congresul Partidului Național Român din 24 aprilie 1920

Dr. Livia Dandara.

Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918, care a consacrat, plebiscitar și parlamentar, unirea pe vecie a Transilvaniei cu Regatul României, a adoptat Hotărârea de la Alba Iulia, document istoric de referință, cuprinzând într-o formă concisă și limpede, programul și principiile care urmau să guverneze forțele politice ardeleni în opera de consolidare a viitorului stat național, unitar, suveran, democratic, al României Întregite.

Porvind de la substanța doctrinară și dezideratele Hotărârii, Partidul Național Român și-a transformat, și-a racordat, treptat dar rapid, programul și acțiunea de integrare a Transilvaniei în marele laborator al patriei, aducându-și o contribuție substanțială la ceea ce, în epocă și ulterior, s-a considerat a fi o autentică revoluție democratică victorioasă a românilor. Desăvârșirea unității statale, marea împrietărire a țărăniimii, introducerea votului universal — trei componente de anvergură istorică ale acestei revoluții — au constituit temelie fundamentală a edificii economice, sociale, politice, culturale și morale al României moderne. Generația unionistă, intrată în vârtejul primului război mondial cu o statalitate redusă la ceea ce se numea „Vechiul” sau „Micul” regat și cu trei provincii românești (Transilvania, Basarabia,

Bucovina) aflate sub stăpânire străină; generația liberală, care avea ca prioritate economico-socială împroprietărirea țărănimii române prin exproprierea marii proprietăți; generația democratică, pentru care sufragiul universal era o condiție ~~de~~ esențială pentru progresul și progresele societății românești - această generație unionistă, liberală, democratică și-a văzut încununată de succes și glorie, visul de emancipare națională, socială și politică pe care înaintașii îl pusese în lucrare pas cu pas. Din această generație, ca parte și întreg de mare valoare și potență, a făcut parte și Partidul Național Român din Transilvania.

Assumându-și în Marel Sfat Național și Consiliul Dirigent (dec. 1918) deosebit de grea și complexă sarcină de a guverna, efectiv, Transilvania pînă la integrarea sa instituțională, administrativă, constituțională în mecanismele statului unitar, P. N. R. și-a exersat și probat capacitățile de polarizare a energiilor populației, de organizator instituțional în vidul creat prin ruperea de mecanismele de guvernare austro-ungare, de competență legislativă sincronizată cu cea din Vechiul Regat și celelalte provincii unite, de administrare în toate domeniile cerute de normalizarea și continuitatea activităților (economice - sociale - culturale - învățămînt - ș.a.), atât în Transilvania, cît și la nivel național. Pentru că, să precizăm cronologic, din decembrie 1918 pînă în martie 1920 - deci pe parcursul a 16 luni deosebit de dense în viața României - P. N. R. a avut rolul preponderent în "guvernarea" Transilvaniei, dar, în același timp, P. N. R.

a participat la prima convocare electorală la nivel național, în regimul votului universal (noiembrie 1919) trimițând în primul Parlament al României mai mult de 226 de reprezentanți (din 568 mandate), constituind nucleul coaliției majoritare („Blocul parlamentar”), dând guvernului format un grup remarcabil de ministriabili, în frunte cu președintele Consiliului de miniștri, Alex. Vaida Voievod, participând, astfel, la guvernarea țării într-un interval confruntat cu probleme grele, pe plan intern și extern (nov. 1919 - mart. 1920).

Congresul P.N.R. din 24 aprilie 1920, are o importanță aparte, în istoria sa. Este primul congres după unirea din 1918, deci primul congres desfășurat în România Unită. Congresul a avut, pe de o parte, importanța unui bilanț privind activitatea în Consiliul Dirigent și în parlamentul și guvernul țării. Pe de altă parte, a ~~reprezentat~~ ^{prezintă} elaborarea unui nou program al partidului, vizând transformarea firească a P.N.R. din partid regional (raportat la aria lui de susținere), în partid de talie națională, prin definirea unei doctrine, a unor principii directoare, a unor deziderate, a unei vocații politice, care să-l situeze corespunzător în sistemul de partide, în curs de cristalizare, pe scena politică românească a deceniului trei. Nu voi stăruî, de aceea, prea mult asupra contextului politic imediat pe fundalul căruia s-a desfășurat congresul: ^(13 martie) căderea guvernului Vaida, ^(25 martie) formarea cabinetului condus de gral Alexandru Averescu, ^(10 aprilie) dizolvarea Parlamentului, ^(mai 1920) desființarea Consiliului Dirigent, convocarea de noi alegeri parlamentare. Voi trece la analiza

documentelor puse în discuția congresului, considerându-le descelt de edificatoare privind conturarea doctrinei partidului, în evoluția și conduita P. N. R. în perioada interbelică, fie sub această denumire, fie sub denumirea de Partidul Național Tărănesc, după fuziunea cu P. T. din 1926.

În mod simbolic, Congresul s-a ținut la Alba Iulia, cetatea unirii, la lucrări participând delegați din toate județele Transilvaniei, fiind invitați și reprezentanți ai partidelor din fostul "Bloc parlamentar", Nicolae Iorga (presed. P. N. D) și Ion Mihalache (presed. P. T.), lucrările fiind conduse de Vasile Goldiș.

~~Comitetul executiv al P. N. R. alor era format din: Iuliu Maniu - presedinte; Vasile Goldiș, Al. Vaida-Voevod, Stefan Cicio-Pop - vicepresedinti; Sever Dan - secretar general; Valeriu Braniște, Ion Agârbiceanu, Victor Hiteșcu, Aurel Șagor, Mihail Reporici, s. a. m. d. membrii.~~

În expozitul prezentat, Iuliu Maniu, presedintele P. N. R., marca comemorarea a 72 de ani de la nașterea partidului (1848), evocând pe scurt etapa istorică parcursă până în 1918, stăruint asupra mărețului act al unirii; într-o faură de exemplară consistență și patriotism generos: "Dacă pătrundem de ajuns însemnătatea acestui moment, trebuie să ne atragem seama cui avem a mulțumi pentru acest mare bine, căci bine este și datorii stăntem de a statonici lucrurile peste orice iudoială, pentru ca să putem ridica în sufletul nostru altar de recunoștință pentru toți

cei ce merită.

Avem să mulțumim Vechiului Regat, tuturor cetățenilor săi care, cu un sentiment de sacrificiu supraomnesc, au pus totul în joc, ca pe noi să ne mîntuiască de robia seculară în care am trăit. Avem să mulțumim glorioasei armate române, și avem să mulțumim marelui Ferdinand care, simțind adevăratul gînd al întregului neam românesc, a știut să-și conducă glorioase și victorioasă armată acolo unde a fost și unde este mîntuirea întregului neam românesc. Avem să mulțumim înaintașilor noștri care în vremuri trecute au știut să ne arate cu mințile lor prevăzătoare căvarea ce trebuie să urmiăm, și avem să mulțumim conducătorilor de mai înainte a Partidului nostru Național Român care, luînd în mîna lor tare soarta acestui neam, au putut să ridice conștiința politică a acestui neam la acel grad, înalt, acum eu au și jurnătate, Adunarea Națională de aici, sub conducerea și organizarea acestui Partid, să anunțe în unanimitate Unirea acestor fîmături la Vechiul Regat."

Frătind rolul jucat de P. N. R. în organizarea Adunării de la Alba Iulia, în elaborarea Hotărîrii votate, Iuliu Maniu extrăgea una din obligațiile de căpătîi ale partidului: "și astăzi, și mîine, și în tot timpul și în toate veacurile va lucra cu siguranță și cu tărie pentru încheierea pe veci a acestei uniri, ca nici o forță străină și nici o ingerință internă să nu o poată rupe vreodată". Iuliu Maniu ținea să precizeze vocația democratică a P. N. R. care, în toată existența sa, a convocat

congrese ori de câte ori în fața electoratului se pune problema unor opțiuni majore, pentru a asculta „cerințele, dorințele și voința întregului popor” pe care le reprezenta. Adăugând la apropierea unui asemenea prilej (alegerile din mai 1920) și o serie de tulburări și tensiuni iscate în sinul partidului (dizidența unor membri care au intrat în partidele din Vechiul Regat; opinia unora de a se autodizolva partidul, care și-ar fi îndeplinit misiunea) președintele partidului cerea delegaților popoului românesc din Transilvania, Banat și Crișana să-și spună cuvântul hotărâtor în privința menținerii și atitudinii Partidului în viitor. Dar tocmai pentru a lua cea mai înțeleaptă hotărâre, era absolut necesar să se treacă în revistă realizările P.N.R. în intervalul „unionist” și „post unionist”. Spațiul nu ne îngăduie să relatăm pe larg analiza făcută de ilustrul conducător al P.N.R., al Consiliului Dirigent. Expozeul său este deja tipărit în „Testament moral politic” și, la fel ca alte documente, trebuie să fie studiat pentru a-i descifra bogăția de informație și valoarea doctrinară. Evocând convorbirile intime și prelungite cu Iuliu Iuanu, președintele actual al P.N.T. c.d., Corneliu Coposu, spunea, la sesiunea omagială din februarie 1993, că cea mai mare realizare din viața sa Iuliu Iuanu o considera a fi Unirea Transilvaniei cu România. A doua, de nu mai mică importanță, era „introducerea regimului românesc în Transilvania.”⁽²⁾ La acest congres, din aprilie 1920, Iuliu Iuanu a surprins, cu o clarviziune impresionantă prin logică și concizie, acel început, mai bine zis acele începuturi care au creat posibilitatea consolidării unui regim democratic

deschis de actele unioniste, de câștigarea războiului alături de aliați, de consacrarea hotărârilor la Conferința de Pace de la Paris, și de realizarea meritoriei reforme democratice despre care am amintit.

"Va fi totdeauna un vesnic titlu de laudă - spunea Iuliu Maniu - la adresa poporului român, că nu s-a lăsat ademenit de ideile anarhice pe care căutau să îl le inspire dusmanii noștri". Se referea, fără îndoială, la revoluțiile comunist-bolșevice din Rusia și Ungaria.

"Așa cum se cuvenea unui popor civilizat, cult și iubitor de ordine, poporul român a făcut această prefacere istorică fără a cădea în acea păcătoasă cursă a rețrătirilor revoluționare în care au căzut multe popoare vecine nouă. Noi am trecut prin această luptă de liberare a neamului scriind pagini de istorie ce ilustrează ideea și voința noastră de libertate desăvârșită, evitând orice nedreptate și fără a fi săvârșit nici cea mai mică cruzime."

Iată creionată lapidar fizionomia, filosofia și mentalitatea poporului român, așa cum s-a comportat el în acei ani de revoluție națională, socială și politică.

Cît privește P.N.R., Maniu evidențiază, "vederile absolut altruiste, depuse în serviciul adevărat și dezinteresat al României întregite", "să nu umblăm după putere, ci să umblăm după datoria noastră de a ne îndeplini ceea ce trebuie să îndeplinim în serviciul principiilor noastre și al binelui țării."

Care erau aceste idei-forță, așa cum rezultă din acțiunea, programul și gândirea

ilustrului om politic, Iuliu Maniu? : ideea națională,
ideea democratică și ideea dreptății sociale.

Aceste idei-~~forță~~, în concepția sa, nu trebuiau considerate sau agitate ca lozinci desarte, ci ele se impuneau ca rezultat, al gândirii omenești, al civilizației omenești, iesite din conștiința comună a omenirii întregi" fiind chemate „a da mulțumire și fericire întregii omeniri”, trebuind respectate cu sfintețenie, deoarece dacă națiunea le-ar mesocoti „s-ar desolidariza de societatea cultă a omenirii civilizate” și, prin aceasta, s-ar desolidariza de „rezultatele mântuitoare ale gândirii universalității românești”, iar statul, dacă ar cădea în acest păcat, „nu va putea exista și se va prăpădi, ca unul care mesocotește principiile moralității adevărate.”

În concepția P. N. R., aceste idei trebuiau transpuse în principii și introduse în viața de stat, fiind singura cheazăie a înfloririi și prosperității națiunii. Care erau aceste principii ~~conținute în~~ ~~și stă la~~ ~~baza~~ din care trebuia să izvorască doctrina P. N. R. în viața politică a României? :

- democrația adevărată.
- dreptatea socială.
- constituționalismul.
- parlamentarismul nefalsificat.

Ele nu aveau nimic comun cu acțiunile subversive, cu demagogia, cu dezordinea și anarhia, cu ipocrizia și politicianismul.

Pe baza acestei ideologii, formind de la aceste principii,

elaborându-și o doctrină în spiritul lor, P. N. R. era hotărât să colaboreze cu forțele politice ale țării. În ce privește programul politic, P. N. R. rămânea credincios Hotărârii de la Alba Iulia, cu care urma să se prezinte în Constituanta de la București, deoarece programul de dezvoltare politică privea întreaga țară. Expozul lui Maniu (care, după ^{noastră} ~~să~~ opinie, este unul din cele mai remarcabile discursuri politice din România interbelică) s-a încheiat cu concluzia logică: "De aceea noi [P. N. R.], fiind legați de aceste principii, fiind legați de trecutul Partidului nostru în lupta pentru aceste principii [...] am fost și suntem de părere că nu putem să vorim despre desființarea Partidului nostru și trebuie să vorim mai mult de înălțarea și mărirea lui". Maniu a cerut, apoi, delegaților la congres să se pronunțe. În urma dezbaterilor, s-au adoptat ca principale documente ale Congresului, o "Rezoluțiune" și "Programul de muncă al P. N. R." ③. Voi anexa aceste două documente la comunicare, pentru a da posibilitatea punerii lor în circuitul științific nealterat de interpretări sau omisiuni. Acum și aici voi puncta doar unele idei sintetice privind documentele respective.

Rezoluția Congresului din 24 aprilie 1920 a P. N. R. a reconfirmat adeziunea și credința în dreptele principii ale Hotărârii de la Alba Iulia, din 1918, ridicându-le la rang de profesiune politică și bază de acțiune politică pentru întreaga Românie;

La Congres, s-a ales noul Com. Executiv (vezi pag. 4)
pe pag. 4

a reconfirmat dorința de consolidare a unității naționale, printr-o legislație de amplare, în toate domeniile vieții publice, combatând orice tendințe de separatism; a aprobat activitatea de guvernare a Cabinetului Vaick-Voerod, atât pe plan intern, cât și pe plan extern (în mod deosebit, pentru depășirea impasului creat României la Conferința de pace, prin Tratatul de la Saint Germain cu Austria - ocazie cu care s-a impus statelor succesorale „Tratatul pentru minorități” - și obținerea recunoașterii unirii Basarabiei cu România, de către Aliați); a hotărât extinderea organizației și acțiunii P.N.R. la nivel național; a aprobat magistratul expozit al președintelui Iuliu Iianu, hotărând tipărirea și răspândirea lui în întreaga țară, ca document programatic.

Programul, structurat în XIII capitole, a cuprins atât elementele de doctrină ale partidului, cât și opțiunile pe planul economic, social, cultural, moral și politic în etapa imediat următoare și de perspectivă.

Dacă noi, românii, am beneficia de o istoriografie corespunzătoare unei culturi naționale ființe, demersul meu de a analiza acest program al P.N.R., acest congres limitat acum... 74 de ani, ar apărea ca o încercare școlărească de a rezuma o „filă de istorie” de mult cunoscută. Din păcate, lucrurile nu stau așa, încât este îmbucurător (și trist) în același timp) că P.N.T.-c.d. și-a propus să inițieze aceste simpozioane, în absența contribuțiilor istoriografice ce întărie să apară. Să nu mă explic. Având documentele acestui congres, am căutat în lucrările de istorie existente reflectarea sa. Am găsit. Nu voi face referiri la alte contribuții de o mai mică ^{Isau mai mare} întindere, ci voi exemplifica

cu o lucrare de sinteză „Viata politică în România, 1918-1921”, unde P. N. R. - ului îi sunt consacrate 44 de pagini.

✓ În Program, spre exemplu, se spunea (capit. IV): „P. N. R. cere o reformă electorală, în conformitate cu principiile fixate în programul de la Alba Iulia [...] pretinde ca dreptul de vot să se acorde în măsură egală și femeilor.”

! În lucrarea citată: „Caracterul politicianist al programului apare și mai pregnant în capitolul privind reforma electorală [...] deși în memoria alegătorilor mai stă nău încă continutul și caracterul anacronic al legii adoptate de Consiliul Dirigent...”

! În realitate, așa cum explica Iuliu Maniu în „Expozeu”: proiectele de decrete-legi privitoare la reforma electorală și reforma agrară le-a pregătit Consiliul Dirigent și au fost discutate și votate de Marele Sfat Național. Cum însă legislația din Vechiul Regat și celelalte provincii românești nu stipulaseră dreptul de vot pentru femei, în alegerile din 1919 ar fi urmat ca doar Transilvania să aibă altă bază legislativă. Deci nu fusese o diversivă „politicianistă”, ci racordarea la un sistem național existent la acea dată.

✓ În „Program”, spre exemplu, se spunea (capit. IX): „P. N. R. pretinde întreg concursul Statului pentru crearea, organizarea și consolidarea unor astfel de instituții sociale, care să asigure dezvoltarea și prosperarea tuturor sferelor sociale alcătuitoare în stat [...] pretinde organizarea reglementării a muncii ținând seama de actuala evoluție socială și de principiile fundamentale democratice [...] întărirea democratică occidentală [...] restituirii dreptului la grevă și raportului dintre

patron și muncitor, echilibrare justă între capital și muncă, participarea muncitorului la beneficii în conformitate cu munca ce o depune, largă protecție a copiilor, reformă sanitară după modelele cele mai avansate ale apusului, îngrijirea și ajutarea invalizilor, orfanilor, vedurilor de război ș.a., ș.a. - într-un cuvânt un amplu program de reglementări privind munca și protecțiile sociale, sunt expediate confuz, conținându-se o serie de ^{contradicții și demagogie} !

! În lucrarea citată : "Încercându-se o apropiere doctrinară de Partidul Tărănesc și de contracararea a extinderii influenței Partidului Tărănesc în Transilvania, în program și-a făcut loc teza „înfuntării de ferme-model la sate și de cooperative la sate și orașe”

: În realitate, programurile de acest gen ale P.N.R. erau nu numai exprimate ca un desiderat, dar aveau o certă și fructuoasă existență încă înainte de Unirea ^(mai ales cooperativă) (vezi, bazele populare)

! În Program, spre exemplu, se emitau reformele preconizate de P.N.R. în domeniul economiei (cap. VI), finanțelor (VIII), justiției (VIII), ^{administrativ (cap. VII)} școlii (X), bisericii (XI), mijloacelor de comunicație (XII). așa cum trebuiau fixate în programul oricărui partid serios, democratic, performant

! În lucrarea citată se spune : „Dar e limpede că scopul următor de unii lideri ai Partidului național prin acest program era în primul rând refacerea capitalului politic pierdut [?!?], asigurarea sprijinului electoral în viitoarele alegeri, torpilarea acțiunilor de extindere a liberalilor și averis- canilor în Ardeal, ca și constituirea unei platforme care să le asigure colaborarea cu partidele din țările (part. țărănești, guverna lui Iupă, P.N.D. Iorga)

- 13 -
În ce privea politica agrară-tărăneasă (reforma agrară și înteu-
sul pentru popl. țărănești) preognozele în Progr. P.N.R.
Exemplele ar putea continua. S-au dat pe cele câteva
pentru a argumenta și pleda pentru necesitatea rescrierii
Istoriei României interbelice, neferită de atari interpre-
tări deformatе, citate trunchiate, omisiuni deliberate.
Țin să mai semnaliez un truc, adesea folosit, în
istoriografia comunistă, pentru a da aparența de
abordare științifică, obiectivă a fenomenelor politice
(episoade, evoluții, opinii, controverse, polemici) din interbelicul
românesc: folosirea surselor "adversare" pentru fiecare
din subiecții tratați: acțiunea P.N.R. (ulterior P.N.T.)
prezentată numai prin citarea opiniilor opozante.
Un Constantin Argetoianu - spre exemplu - a fost
(și mai este) copios exploatat cu ale sale "Memorii",
pentru că acest fripturist tipic, turist pluripostidist,
după ce a părăsit, pe rând, Partidul conservator,
liberal, ^{averescan} ~~naționalist~~, ^(Iorga) ~~național~~, ^(Juliu Maniu) ~~național-țărănist~~, ^{FRN-}
a scris defăimându-le pe toate, cu accent pe cancan
politic, pe intrigă și calomnie.

Apoi, folosite critici le vehemente ale dr. Săpu după ce iese
din structurile țărăniste; ale lui Br. Lăunaru, după
disidență; ale lui Iorga, după supărări orgolioase;
ale lui Vaida, după raperea regretabilă de P.N.T. ș. a., ș. a.
La fel, ^{au fost} ~~au fost~~ exploatate discursurile parlamentare ale opoziției,
succesiv, pentru a minimaliza sau "demasca" politicianis-
mul: P.N.L., P. Poporului, P.N.T., P.N.D. ș. a. cînd veneau
sau cădeau de la guvernare. Cu mici excepții, așa
s-a scris istoria politică a României interbelice, sublini-
indu-se de fiecare dată că singurul care a apreciat corect
evoluțiile a fost P.C.R., tov. Dimitrov, tov. Stalin,
tov. Dej, tov. Ceaușescu etc. (în funcție de epocă)

Iată de ce voi alătura comunicării mele cele două documente programatice - Rezoluția și Programul - încheind cu concluzia că acest Congres din 1920 a stat la baza evoluției acțiunii politice a P.N.R. În perioada care a urmat, culminând cu fuziunea cu P.I., din 1926, și crearea P.N.T., pe de o parte.

Pe de altă parte, că în doctrina, programul și acțiunea P.N.T. (de la fuziune și ulterior) majoritatea ideilor-forță, principiilor și programului politic votat în 1920, se vor regăsi în spiritul tuturor documentelor programatice, din perioade interbelice și după 1944, când pentru scurtă vreme, P.N.T. va deveni cel mai puternic partid dedupă cel de-al doilea război mondial.

1. Iuliu Iovanu, Testament moral politic, [Victor Isaac], Editura Gândirea Românească, 1991, pag. 24-50.
2. Iuliu Iovanu în fața istoriei (ses. št. din febr. 1993), Editura Gândirea Românească, 1994, pag. 34. (Corneliu Coposu)
3. Partidul Național Român (Rezoluția ^{Programul} ~~Programul~~ de muncă) Tipografia „Libertatea” în Oradea, [1920], broșuri
4. Lucia Iureș, Ion Andreescu, Viața politică în România 1918-1921, Editura politică, 1976, pag. 132-176.